

FONOLOŠKE TEŠKOĆE OSOBA S AFAZIJOM

TATJANA PRIZL JAKOVAC*, ANA LEKO

Primljeno: travanj 2003.
Prihvaćeno: listopad 2003.

Prethodno priopćenje
UDK: 376.36

Istraživanje je usmjereno na utvrđivanje razlike u auditivnom i vizualnom prepoznavanju početnog i završnog glasa u riječima i logotomima osoba s različitim vrstama afazije. U ispitivanju je kod 12 ispitanika, oba spola, u dobi od 40 do 68 godina primjenjen PALPA test (Psycholinguistic Assessments of Language Processing in Aphasia) odnosno dva njegova subtesta: fonološka segmentacija početnog glasa (16) i fonološka segmentacija završnog glasa (17). Ispitivanje je provedeno na temelju 8 varijabli. Varijabla vrste afazije izdvojena je kao kriterijska varijabla. Ispitanici su pokazali značajne razlike u prepoznavanju početnog i završnog glasa u logotomima i riječima prezentiranim auditivnim i vizualnim putem. Slične su razlike potvrđene i obzirom na vrstu afazije. Pogreške koje su prisutne kod većine ispitanika temelje se na razinama leksičkog odabira i fonološkog planiranja

Ključne riječi: *auditivno i vizuelno prepoznavanje početnog i završnog glasa, fonem, rječnik, proizvodnja govora, razumijevanje govora*

Uvod

Termin afazija u svom najširem smislu obuhvaća raznolike i katkada suptilne modifikacije koje se javljaju u patološkim stanjima ljudske sposobnosti izražavanja misli znakovima. Glasovi imaju jednako važnu ulogu i u procesu proizvodnje govora i razumijevanja. Budući da su glasovi posrednici preko kojih se jezik ostvaruje, oštećenja koja utječu na govorno procesiranje, isto tako utječu i na glasovnu strukturu jezika, te mogu imati kritičan utjecaj na učinkovitost i uspješnost jezične komunikacije. Većina osoba s afazijom ima određene teškoće na područjima govorne proizvodnje, govorne percepcije, ili na oba područja istovremeno. Karakteristike tih teškoća razlikuju se ovisno o vrsti afazije i neuropatološkom uzroku.

Pretpostavka je da postoji zajednički rječnik i za proizvodnju govora i za razumijevanje. Prikaz 1. U rječniku su riječi (ili njihovi morfeimi) predočene kroz set fonetskih oblika koji definiraju glasovne segmente jezika (konsonante i vokale) i slogovne strukture što omogućuje njihovo točno «postavljanje». Procesi koji sudjeluju u proizvodnji i razumije-

vanju govora hijerarhijski su prikazani. Kao što se vidi u Prikazu 1. za proizvodnju ili primanje govora potrebno je da leksičke prezentacije budu mapirane na fizičkoj osnovi, npr. motoričke naredbe za proizvodnju i auditivni modeli za percepciju. Također se vidi da postoje feedback veze na svakoj razini koje ukazuju na interaktivnost sustava. Protok informacija s razine na razinu može biti dvosmjernan, pa tako aktiviranje nižih razina reprezentacije može utjecati na više razine, i više razine mogu utjecati na niže razine.

Pretpostavlja se da su unutrašnje strukture različitih razina reprezentacije kodirane u terminima modela neurološke aktivnosti svih dijelova jedinica, ili kao pojedinačni čvorovi koji oblikuju mrežu povezanu modelima ekscitacije i inhibicije između tih jedinica (Masson, 1995; McClelland and Rumelhart, 1986; Plaut 1995, prema Blumstein 2001). Kao posljedica, aktiviranje čvora može različito utjecati na procese širenja aktivacije (i na procese inhibiranja). Tako će npr. aktivacija riječi «mačka» pobudit aktiviranje razine semantički sličnih riječi kao što su «pas», «mačkica», i fonološki sličnih riječi kao što su «maska», «pračka».

* Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu